

В. Р. Сіденко

Відкрита економіка

ВІДКРИТА ЕКОНОМІКА – економічна концепція, яка досліджує вплив зовнішньоекономічних зв'язків на внутрішню макроекономічну систему країни. Поняття «В. е.» може розглядатися як у рамках теор. макроекон. моделей, так і у межах емпірич. аналізу конкрет. моделей розвитку окремих країн. З позиції теор. макроекономіки В. е. означає, що процес виробництва (створення нац. продукту) опосередковується взаємодією із зовн. світом через потоки товарів, послуг, капіталів і робочої сили. Наявність таких потоків, принаймні експорту та імпорту товарів, відрізняє модель В. е. від теор. моделі закритої економіки, що також широко використовується як абстракція з евристич. метою. Класична модель В. е. характеризується рівнянням макроекон. рівноваги: $Y = E + X - M$, де Y – нац. продукт, E – нац. витрати ($E = C + Id + G$), X – експорт, M – імпорт, C – приватне споживання, Id – внутр. нагромадження капіталу, G – урядові витрати (закупки товарів і послуг), або еквівалент. умовою: $S = Id + If$, де S – нац. заощадження, If – чисті закордонні інвестиції.

В аспекті емпірич. аналізу конкрет. нац. економік поняття «В. е.» застосовують з метою характеристики ступеня залежності нац. процесу відтворення від іноз. ринків та закордон. факторів виробництва, а також для характеристики торг. режиму країни (виявлення того, наскільки він базується на механізмах вільної торгівлі і наскільки – на принципі протекціонізму). Ступінь залежності економіки країни від іноз. ринків та закордон. факторів виробництва (відтворювал. аспект відкритості економіки) вимірюється показниками відношення обсягів експорту, імпорту та зовн.-торг. обороту товарів (послуг) до ВВП; часткою річного припливу прямих іноз. інвестицій у країну та її закордон. інвестицій в ін. країни у валовому утворенні постій. капіталу даної країни; відношенням нагромадженого обсягу прямих іноз. інвестицій та закордон. інвестицій даної країни до її ВВП, а також вищезазначені показники обсягів торгівлі та інвестицій у розрахунку на душу населення.

Ступінь відкритості торг. режиму (функціонал. аспект відкритості економіки) вимірюється показниками середньоарифмет. та середньозваж. величин імпорт. тарифу; коефіцієнтом варіації імпорт. мита (мірою відносної дисперсії рівнів окремих тарифів, що розраховується через ділення стандарт. відхилення тариф. ставки на її середню величину); часткою тариф.

позицій з категорії «міжнар. пік» (тарифи, що перевищують 15 %); часткою тарифів з категорії «нац. пік» (тарифи, що принаймні втричі перевищують сукупну середньоарифмет. величину тарифу); часткою неадвалор. ставок мита; часткою безмит. імпорту; часткою товар. позицій, що підпадають під нетарифні обмеження (квоти, ліцензії) тощо. Провідні міжнар. інституції складають відповідні комплексні рейтинги та узагальнюючі індекси, які відображають ступінь ліберальності торг. режиму країни, зокрема у 2004 країнами з найбільш відкритими у функціонал. відношенні економіками були визнані Австралія, Данія, Естонія, Фінляндія, Гонконг, Ісландія, Ірландія, Люксембург, Нова Зеландія, Сингапур, Велика Британія, США.

Залежно від показників відтворювал. аспекту відкритості економіки виділяють 5 моделей політики відкритої нац. економіки. Перший тип політики представляють країни, які, орієнтуючись на макс. використання переваг міжнар. поділу праці та екон. глобалізації, істотно збільшують як частку зовн. торгівлі, так і частку іноз. інвестицій у ВВП (Канада, Ірландія, Нідерланди, Фінляндія, Швеція, Угорщина). Вони розглядають якнайширшу присутність іноз. капіталу в економіці як гол. важіль їх міжнар. конкурентоспроможності у глобал. економіці. Другий тип політики представлений країнами, які мають високу чи зростаючу залежність від зовн. торгівлі, але при цьому обережно підходять до залучення іноз. капіталу, роблячи акцент на збереженні позицій нац. капіталу в процесі експортоорієнтов. зростання (Малайзія, Мексика, Пд. Корея, Бразилія, РФ). Третій тип – політика, яка ставить наголос насамперед на участі країни у міжнар. ринках капіталу при збереженні актив. зовн.-торг. політики, але такої, яка не робить економіку країни переважно експортоорієнтованою (Швейцарія, США, Велика Британія, Німеччина, Франція, Ізраїль, Китай, Чилі). Четвертий тип – політика збереження статус-кво, яка спрямована на паралел. розвиток приблизно однаковими темпами внутр. та зовн.-екон. процесів, що робить рівні торг. квот та частки участі іноз. капіталу лише помірно зростаючими (Італія, Аргентина, Індонезія, Нігерія) або більш-менш стабіл. та обмеженими (Японія, Нова Зеландія). П'ятий тип політики проводять держави, які з тих чи ін. причин намагаються обмежити вплив процесів міжнар. торгівлі та інвестицій на нац. екон. розвиток. Він поділяється на два різних підтипи: перший – політика часткової корекції надмір. залежності економіки від світ. екон. процесів (Сингапур); другий впливає з екон. стратегії розвитку взагалі (Єгипет, Саудів. Аравія).

За формал. ознаками Україна наближена до другої з названих груп країн, оскільки для її економіки є характерним активне включення у процеси зовн. торгівлі (відношення обсягів зовн. торгівлі України до її ВВП у 2003 складало 93,1 % проти 41,5 % у середньому по світі) при обмеженій залежності від світ. потоків капіталу (в Україні відношення прямих іноз. інвестицій до ВВП у 2003 складало 2,9 %, тоді як середньосвіт. показник становив 4,9 %). Однак такий тип політики є спонтанним, тому що він зумовлений дією ряду об'єктив. чинників, серед яких – обмеженість внутр. попиту внаслідок відносно низького рівня

доходів населення та збереження недостатньо сприятливого інвестиц. клімату через незавершеність ринк. спрямованих інституц. перетворень, наявність високого рівня довіл. втручання держ. органів та посадових осіб у госп. діяльність, корупція, низький рівень розвитку ринк. інфраструктури. У процесі подальшого розвитку для України важливим пріоритетом постає виправлення цих фундаментал. недоліків, а також перехід на якісно ін. модель розвитку В. е., у якій, при збереженні знач. ролі зовн. торгівлі у процесі відтворення ВВП, повинне відбуватися деяке зниження показника залежності останнього від зовн. торгівлі, що буде відображати реалізацію пріоритету розвитку внутр. ринку. Така парадигма розвитку не суперечить курсу країни на екон. відкритість (рівень якої після приєднання країни до СОТ має зрости), оскільки йдеться лише про прискор. розвиток внутр. попиту і пропозиції порівняно із зовн. попитом та пропозицією. Ін. важливою рисою нової моделі відкритості укр. економіки повинна стати інтенсифікація процесу внутр. та зовн. інвестування в країну при значному підвищенні ролі іноз. капіталовкладень. При цьому, в міру ліквідації обмежень внутр. попиту, орієнтація іноз. вкладень дедалі більше спрямовуватиметься на використання зростаючого потенціалу внутр. ринку, який ставатиме дедалі більш інтегров. у структуру глобал. ринків.

Рекомендована література

1. R. Dornbusch. Open economy macroeconomics. New York, 1980;
2. L. A. Winters. Foundations of an open economy: Trade laws and institutions for Eastern Europe. London, 1995;
3. M. Ugur. An open economy macroeconomics reader. London; New York, 2002;
4. Новицький В. Є. Міжнародна економічна діяльність України: Підруч. К., 2003;
5. Україна в процесах міжнародної інтеграції. Х., 2003;
6. P. A. Hawkins. The open economy and its financial constraints. Northhampton, 2003.

Бібліографічний опис:

Відкрита економіка / В. Р. Сіденко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2005. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-34384>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).